

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

з інтегрованого курсу «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»

5–6 класи НУШ • 12-бальна шкала

Критерії розроблено на основі Системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, затверджених наказом МОН України від 04.05.2026 № 722, Державного стандарту базової середньої освіти та практичного путівника МОН з оцінювання у природничій освітній галузі. Це предметна методична деталізація, а не дослівний текст наказу. Учитель конкретизує критерії відповідно до очікуваних результатів обраної модельної навчальної програми «Пізнаємо природу».

1. Специфіка оцінювання інтегрованого курсу

«Пізнаємо природу» — інтегрований курс природничої освітньої галузі для 5–6 класів, який формує цілісне уявлення про природу та пропедевтично готує учнів до подальшого вивчення біології, географії, фізики й хімії. Тому оцінювання має охоплювати не лише відтворення фактів, а насамперед дослідницькі дії, роботу з природничою інформацією, пояснення закономірностей, застосування знань у життєвих ситуаціях і відповідальну поведінку щодо довкілля.

Для підсумкового оцінювання на предметах та інтегрованих курсах природничої освітньої галузі використовують 3 групи результатів:

- ГР1 — «Досліджує природу»: ставить запитання, висуває припущення, планує й виконує посильні дослідження, спостерігає, вимірює, моделює, фіксує дані, дотримується безпеки, аналізує результати та формулює висновки.
- ГР2 — «Здійснює пошук та опрацьовує інформацію»: знаходить, добирає, розуміє, систематизує, порівнює й представляє природничу інформацію з текстів, таблиць, схем, діаграм, карт, зображень, моделей, відео та цифрових джерел.
- ГР3 — «Усвідомлює закономірності природи»: пояснює об'єкти, явища, процеси й взаємозв'язки у природі, застосовує природничі поняття та моделі, прогнозує наслідки, оцінює роль науки й техніки та обґрунтовує відповідальну поведінку для сталого розвитку.

Група результатів 4 Державного стандарту — розвиток наукового мислення та набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту — є наскрізною. Її вияви інтегруються в ГР1–ГР3 і окремою оцінкою не дублюються.

2. Загальні критерії оцінювання з курсу «Пізнаємо природу»

Нижче подано предметну деталізацію п'яти інтегрованих показників наказу № 722. Критерії застосовують з урахуванням конкретного очікуваного результату, віку учнів та складності завдання.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
1 / початковий	Розпізнає окремі знайомі природні об'єкти або явища після підказки; відтворює поодинокі слова чи факти, часто неточно.	Виконує лише окрему елементарну дію за безпосереднім показом учителя; має труднощі з використанням найпростішого приладдя або моделі.	Потребує постійного супроводу, покрокових інструкцій і контролю.	Реагує на прості запитання коротко; до спільної роботи долучається лише після спонукання.	Уміння виявляються поодинокі, лише в дуже знайомій ситуації.
2 / початковий	Називає окремі ознаки, факти, об'єкти; за допомогою встановлює найпростіший зв'язок або відповідність.	Виконує частину простого завдання за зразком: спостерігає, порівнює чи добирає відповідь із запропонованих.	Працює за постійної підтримки; самостійно утримує лише короткий етап діяльності.	Дає коротку відповідь, може повторити запропоноване пояснення; потребує допомоги для взаємодії в парі/групі.	Уміння виявляються епізодично та нестійко.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
3 / початковий	Відтворює частину вивченого, розрізняє типові приклади; за зразком групує об'єкти за однією очевидною ознакою.	Виконує прості спостереження або завдання за готовим алгоритмом; записує окремі результати у запропоновану форму.	Після пояснення може самостійно завершити окрему дію, але потребує частих нагадувань.	Формулює просте висловлювання, повідомляє результат своєї дії, дотримується базових правил роботи за нагадування.	Уміння час від часу виявляються у знайомих навчальних ситуаціях.
4 / середній	Розуміє основний зміст вивченого, описує об'єкт/явище за планом, установлює очевидну послідовність або простий зв'язок.	Виконує типові завдання за алгоритмом: спостерігає, вимірює, читає нескладну таблицю/схему, добирає приклад.	Самостійно виконує частину роботи; у складніших моментах користується підказкою.	Бере участь у парній/груповій роботі, відповідає на запитання, повідомляє простий висновок.	Уміння виявляються переважно в типових ситуаціях, але ще нестабільно.
5 / середній	Пояснює знайомі явища простими причинно-наслідковими зв'язками; порівнює об'єкти за кількома заданими ознаками.	Виконує типові дослідження або інформаційне завдання за планом; фіксує дані, створює просту таблицю/схему, робить короткий висновок.	Потребує ситуативної допомоги, але більшість стандартних кроків виконує самостійно.	Висловлює власне припущення, слухає інших, виконує визначену роль у групі.	Уміння періодично проявляються в більшості знайомих ситуацій.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
6 / середній	Застосовує основні поняття в типовій ситуації, встановлює очевидні взаємозв'язки та пояснює їх із незначними неточностями.	Самостійно виконує більшість типових завдань, дотримується алгоритму дослідження, порівнює дані та формулює обґрунтований простий висновок.	Звертається по допомогу переважно під час нового або складнішого етапу.	Підтримує змістовний діалог, аргументує простими фактами, конструктивно співпрацює.	Уміння достатньо регулярно виявляються у знайомих ситуаціях.
7 / достатній	Аналізує інформацію, класифікує об'єкти, установлює причини й наслідки, переносить знання на близьку за змістом ситуацію.	Планує окремі кроки дослідження, добирає спосіб подання даних, працює з кількома формами інформації, перевіряє результат.	Переважно працює самостійно, користується допомогою лише за обґрунтованої потреби.	Аргументує висновок даними, виконує роль у команді та враховує думки інших.	Уміння стабільно виявляються в типових ситуаціях.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
8 / достатній	Порівнює альтернативні пояснення, знаходить закономірності у даних, пов'язує знання з різних природничих компонентів курсу.	Самостійно проводить посилене дослідження за відомою логікою, аналізує таблиці/графіки/моделі, обґрунтовує вибір способу дії.	Організовує власну роботу, контролює виконання та виправляє помилки після самоперевірки.	Продуктивно співпрацює, ставить уточнювальні запитання, пояснює свою позицію зрозуміло й коректно.	Уміння стабільно виявляються в більшості типових ситуацій.
9 / достатній	Узагальнює інформацію, бачить взаємозалежності між явищами, застосовує знання до частково нових ситуацій і робить обґрунтовані прогнози.	Виконує дослідницькі та проблемні завдання, самостійно добирає дані/джерела/модель, оцінює достатність результатів.	Самостійно працює з типовими й окремими нетиповими завданнями, коригує стратегію.	Ініціює обговорення, аргументує на основі фактів, допомагає групі узгодити рішення.	Уміння постійно виявляються в типових і частині нових ситуацій.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
10 / високий	Системно пояснює природні явища, інтегрує знання з різних тем, аналізує складніші причинно-наслідкові зв'язки та обмеження моделей.	Самостійно планує й виконує дослідження/інформаційний пошук, обирає доцільні інструменти, аргументує висновки та застосування результатів.	Планує діяльність, оцінює ризики й ресурси, здійснює самоконтроль без зовнішнього нагадування.	Ініціює конструктивну взаємодію, переконливо пояснює рішення, коректно реагує на заперечення.	Уміння систематично виявляються у типових і нетипових ситуаціях.
11 / високий	Критично оцінює докази й джерела, зіставляє різні моделі/пояснення, обґрунтовує межі застосування висновків.	Виконує складні дослідницькі, модельні чи проектні завдання, пропонує кілька способів розв'язання і оцінює їх переваги та обмеження.	Самостійно планує, коригує та рефлексує власну діяльність; обґрунтовує вибір стратегії.	Організовує взаємодію, конструктивно критикує аргументи, допомагає групі вдосконалити рішення.	Уміння стійко виявляються у широкому колі типових і нових ситуацій.

Критерії оцінювання • «Пізнаємо природу» • 5–6 класи НУШ

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота і стабільність вияву вмінь
12 / високий	Синтезує знання й дані з різних природничих сфер, критично оцінює альтернативи, формулює самостійні доказові пояснення та нові запитання для дослідження.	Самостійно виконує комплексне дослідження або розв'язує нестандартну проблему: від постановки питання до аналізу даних, висновку, оцінки надійності й можливого практичного застосування.	Повністю самостійно керує діяльністю, передбачає труднощі, оптимізує спосіб роботи та визначає наступні кроки навчання.	Веде змістовну дискусію, інтегрує аргументи інших, представляє результат зрозуміло для різної аудиторії.	Уміння системно, упевнено й творчо виявляються у нових контекстах.

3. ГР1 — «Досліджує природу»

Оцінюються не «ефектність» досліду, а якість дослідницьких дій: питання/гіпотеза, планування, безпечне виконання, спостереження й вимірювання, робота з даними, висновок, оцінка надійності та рефлексія.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
1 / початковий	За безпосереднього показу виконує окрему безпечну дію спостереження; не може самостійно визначити, що саме потрібно з'ясувати або зафіксувати.
2 / початковий	За покроковою інструкцією спостерігає знайомий об'єкт/явище, користується простим приладдям із допомогою, фіксує одиничний результат у готову форму.
3 / початковий	За зразком виконує просте спостереження чи вимірювання, називає мету після підказки, дотримується основних правил безпеки за нагадування.
4 / середній	За готовим планом проводить просте дослідження, правильно виконує основні дії, записує результати та за допомогою формулює короткий висновок.
5 / середній	Виконує типові дослідження за алгоритмом, висуває прості припущення, добирає з переліку потрібне обладнання, фіксує й порівнює результати.
6 / середній	Самостійно виконує більшість етапів типового дослідження, розрізняє спостереження і висновок, пояснює, чи підтвердилося припущення, дотримується безпеки.
7 / достатній	Формулює дослідницьке запитання за заданою проблемою, планує послідовність дій, проводить вимірювання/спостереження, подає дані в доцільній формі й робить обґрунтований висновок.
8 / достатній	Самостійно добирає спосіб дослідження та прості інструменти, контролює умови, порівнює результати, помічає очевидні джерела неточності та пропонує покращення.
9 / достатній	Планує й виконує дослідження для частково нової ситуації, обґрунтовує змінні/умови, аналізує дані, оцінює надійність результату та можливість його застосування.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
10 / високий	Самостійно формулює проблему, гіпотезу й критерії перевірки, обирає оптимальну процедуру, аналізує дані з урахуванням похибок/обмежень і аргументує висновок.
11 / високий	Порівнює кілька можливих дизайнів дослідження, обґрунтовує вибір, контролює якість даних, пояснює обмеження методу та пропонує повторну/уточнювальну перевірку.
12 / високий	Самостійно проводить завершений цикл природничого дослідження або моделювання: від постановки нової проблеми до інтерпретації даних, критичної оцінки надійності, практичного застосування та формулювання нових запитань.

Методичний акцент: лабораторна або практична робота не автоматично означає ГР1. Якщо учень лише читає готову таблицю чи виконує інструкцію без дослідницького компонента, робота може насамперед оцінювати ГР2 або окремі результати ГР3.

4. ГР2 — «Здійснює пошук та опрацьовує інформацію»

Оцінюються пошук, добір, розуміння, систематизація, критична перевірка та представлення інформації природничого змісту. Джерелами можуть бути тексти, фото, карти, моделі, таблиці, діаграми, інфографіка, відео та цифрові ресурси.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
1 / початковий	За допомогою знаходить у запропонованому джерелі окреме слово, число, зображення або факт природничого змісту.
2 / початковий	За прямою вказівкою знаходить явно подану інформацію в короткому тексті, малюнку чи простій таблиці; відтворює її без опрацювання.
3 / початковий	За зразком добирає потрібний факт, підписує елемент схеми/малюнка, групує інформацію за однією заданою ознакою.
4 / середній	Визначає основну інформацію в одному простому джерелі, читає нескладну таблицю/схему/діаграму, заповнює готову форму за зразком.
5 / середній	Знаходить потрібні відомості в одному-двох заданих джерелах, порівнює їх за заданими критеріями, перетворює простий текст у таблицю або схему.
6 / середній	Самостійно добирає релевантну інформацію з кількох нескладних джерел, розрізняє головне й другорядне, створює просте узагальнення та називає джерело.
7 / достатній	Порівнює текстову, числову, графічну, картографічну чи мультимедійну інформацію, класифікує дані та представляє їх у доречній формі.
8 / достатній	Перевіряє узгодженість інформації з різних джерел, пояснює вибір джерела, читає складніші графіки/діаграми, перетворює дані між різними формами подання.
9 / достатній	Самостійно формулює інформаційний запит, добирає кілька джерел, порівнює твердження й дані, помічає суперечності та формулює доказовий висновок.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
10 / високий	Критично оцінює доречність, повноту та надійність природничої інформації, розрізняє факт, припущення й висновок, аргументовано синтезує дані з різних форматів.
11 / високий	Зіставляє наукові та сумнівні/псевдонаукові пояснення за визначеними критеріями, перевіряє дані за незалежними джерелами, виявляє маніпулятивне подання інформації.
12 / високий	Самостійно організовує інформаційне дослідження: формулює запит, добирає й перевіряє джерела, аналізує дані, створює точне та зрозуміле представлення, пояснює обмеження інформації й робить виважений висновок.

Методичний акцент: механічне копіювання тексту або відповіді, згенерованої ШІ, не є високим результатом ГР2. Високі бали передбачають перевірку, переформулювання, посилення на джерела та власний аналіз.

5. ГРЗ — «Усвідомлює закономірності природи»

Оцінюються розуміння розмаїття та закономірностей природи, уміння пояснювати явища й процеси, використовувати природничі моделі та поняття, застосовувати знання у повсякденному житті, оцінювати роль науки/техніки та обґрунтовувати відповідальну поведінку.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
1 / початковий	Розпізнає після підказки окремий природний об'єкт або явище, але не пояснює його ознаки чи зв'язки.
2 / початковий	Називає окремі ознаки та прості факти, співвідносить знайомий об'єкт із групою або явище з прикладом за допомогою.
3 / початковий	За зразком описує об'єкт/явище, наводить один приклад, установлює очевидний зв'язок типу «причина — наслідок» після підказки.
4 / середній	Пояснює знайомий природний об'єкт або явище простими поняттями, класифікує за заданими ознаками, наводить типові приклади.
5 / середній	Установлює кілька простих взаємозв'язків у природі, пояснює їх на вивчених прикладах, застосовує знання для вибору правильної дії в типовій життєвій ситуації.
6 / середній	Самостійно пояснює основні закономірності в межах вивченої теми, використовує прості моделі, прогнозує очевидний наслідок зміни однієї умови.
7 / достатній	Пояснює взаємозв'язки між неживою і живою природою, організмами та середовищем, природними процесами й діяльністю людини; застосовує знання у близьких нових ситуаціях.
8 / достатній	Поеднує знання з різних компонентів курсу, використовує моделі для пояснення, порівнює причини й наслідки, аргументує екологічно та безпеково доцільну поведінку.
9 / достатній	Аналізує систему взаємозалежностей, прогнозує наслідки за кількома чинниками, пояснює роль природничих наук і технологій у розв'язанні практичної проблеми.

Бал / рівень	Критерій досягнення результату
10 / високий	Системно пояснює складніші явища, інтегруючи знання про речовини, енергію, організми, Землю й довкілля; оцінює наслідки рішень для людини та природи.
11 / високий	Порівнює різні наукові моделі/пояснення, визначає межі їх застосування, обґрунтовує прогноз і пропонує реалістичні способи зменшення негативного впливу на довкілля.
12 / високий	Самостійно будує цілісне доказове пояснення нової природничої проблеми, інтегрує дані й моделі з різних сфер, оцінює альтернативні рішення та їх наслідки для сталого розвитку, формулює аргументований прогноз.

Методичний акцент: підсумкова робота за ГРЗ має містити завдання різних когнітивних рівнів — не лише на відтворення фактів, а й на застосування, аналіз, пояснення, прогнозування та оцінювання наслідків.

6. Особливості оцінювання саме в курсі «Пізнаємо природу»

- Інтегрованість. Не слід оцінювати курс як набір окремих «маленьких» предметів. Високі результати передбачають здатність поєднувати знання про живу й неживу природу, Землю, космос, речовини, енергію, організми, довкілля та діяльність людини.
- Вікова доцільність. У 5–6 класах пріоритет мають доступні спостереження, вимірювання, моделювання, класифікація, робота з простими даними та життєві ситуації. Не варто штучно переносити критерії лабораторних робіт старшої базової школи.
- Практична робота ≠ автоматично ГР1. Якщо учень лише виконує готові кроки, це може бути тренуванням. Для повноцінного оцінювання ГР1 бажано, щоб учень хоча б частково приймав дослідницькі рішення: визначав питання/припущення, обирав спосіб дії, аналізував дані чи оцінював результат.
- Дані та вимірювання. Оцінюють коректність використання одиниць, уважність до шкали приладу, точність запису, порівняння значень і здатність зробити висновок. Одинична технічна описка не повинна перекреслювати правильно сформоване вміння.
- Моделювання. Малюнок, схема, глобус, карта, фізична/цифрова модель — це засоби пояснення. Оцінюють, чи модель відображає істотні ознаки та чи може учень пояснити її можливості й обмеження.
- Безпека. Порушення правил безпечної роботи не може компенсуватися правильним теоретичним результатом. Небезпечну дію зупиняють; оцінюють безпечний спосіб виконання або аналіз безпечної симуляції.
- Екологічна відповідальність. Оцінюють не «правильні гасла», а здатність пояснити наслідки дій, запропонувати реалістичне рішення, аргументувати його даними та врахувати інтереси людини й довкілля.
- Цифрові ресурси та ІІІ. Дозволене використання інструментів не замінює власної пізнавальної діяльності. Учень має перевіряти факти, пояснювати хід роботи, відрізнити джерело від згенерованого тексту та дотримуватися академічної доброчесності.
- ООП та адаптації. Спосіб демонстрації результату може бути адаптований відповідно до індивідуальних освітніх потреб. Оцінюється досягнутий результат навчання, а не швидкість письма, особливості мовлення чи сенсорні/моторні обмеження як такі.

7. Рекомендовані форми робіт для збору доказів навчального поступу

- ГР1: коротке спостереження або вимірювання; реальний/віртуальний експеримент; моделювання; план дослідження; аналіз опису чужого дослідження; мініпроект із даними.

Критерії оцінювання • «Пізнаємо природу» • 5–6 класи НУШ

- ГР2: робота з текстом, інфографікою, картою, таблицею, діаграмою, фото/відео; пошук за питанням; перетворення інформації в іншу форму; перевірка твердження за кількома джерелами.
- ГР3: пояснення явища; ситуаційна задача; тест-кластер; класифікація й обґрунтування; прогноз наслідків; аналіз екологічної/побутової проблеми; аргументований вибір рішення.
- Комплексна робота може містити завдання на кілька ГР, але вчитель має заздалегідь визначити, який саме результат перевіряє кожне завдання, і не дублювати один і той самий прояв уміння в кількох оцінках без підстав.

8. Нормативна та методична основа

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (чинна редакція).
- Державний стандарт базової середньої освіти: вимоги природничої освітньої галузі.
- МОН України. «Природнича освітня галузь: як оцінювати» — практичний путівник щодо оцінювання в 5–9 класах НУШ.
- Чинні модельні навчальні програми «Пізнаємо природу. 5–6 класи (інтегрований курс)», рекомендовані МОН України (зокрема програми Д. Біди, Т. Коршевніук, Р. Шаламова та ін.).

Примітка для вчителя: конкретні дескриптори можна уточнювати під тему, вид роботи й очікувані результати обраної модельної програми, не змінюючи загальної логіки 12-бальної шкали та трьох ГР природничої освітньої галузі.